

der
te
ig-
den
wee
ter
erd.
den
sten
naer
ide:
er
met
huis
lai-
en;
de
eelt
la-
ooit
e.
naer
e on-
was
in de
en in
hikte
zeft
beter
dat
rzel.
en 16
naer
sou
zelfs-
tegen
men.
innen
reven
illieie
lagen;
at de
ra, ik
proer
hoord.
kemen

van
verre het 1. de el.

Hierby moet gevoegd worden de getuigenis van den heer Dubois,
instructie-regter by de regtbank van eersten aenleg te Ryssel, die
wy in ons nummer van den 23 augustus medegedeeld hebben.

BRUGGE, 25 augustus.

In de kiezingen die alhier voor den Gemeente Raed plaats
hebben gehad, hebben 883 kiezers deel genomen. De vol-
strekke meerderheid was dus 442.

Ziet hier den uitslag derzelve met het getal stemmen die
elk een der gekozen leden heeft bekomen :

MM. De Pelichy-Van Huerno met	794	stemmen.
L. De Lescluse,	626	"
Van de Walle-Vermeulen,	604	"
Jules Roels,	587	"
B. Jooris,	579	"
P. Sinave,	576	"
Verhulst-Van de Poele,	506	"
Bauwens, rechter,	505	"
Van der Hofstalt-Goddy,	484	"
Van Caloen-Van Ockerhout,	449	"

Zyn gekozen by ballotagie :

MM. Boyaval-Du Jardin. met	460	stemmen.
Van Zuylen-Van Moerkerke,	448	"
De Clercq, ingenieur,	441	"
De Penaranda, Charles,	402	"
Devaux, Paul,	387	"
Van Severen, vice-president,	358	"
Herrens, Pieter, chef de bureau,	331	"
Serweytens, Charles, koopm.	341	"
De Buscher, notaris,	339	"
Jonekheere, Hypolite,	326	"
Marlier, Ernest,	306	"
Goethals, vrederegter,	297	"
Lemaire-de Clercq,	293	"
Coppieters-T'Wallant,	294	"
Chantrell-Stappens,	287	"

Gisteren was het gerucht algemeen verspreid dat den heer
B. De Pelichy-Van Huerno tot raad zoude

De Gazette van Brugge (25.8.1848, p. 2) brengt de uitslag van de gemeenteraadsver-
kiezingen van 22 augustus 1848.

Brugge, Openbare Bibliotheek

Verlaging van de kiescijns en verkiezingen te Brugge, 1848

De revolutionaire bewegingen van 1848 vertrokken vanuit Parijs en zetten Europa in rep en roer. In februari werd koning Louis-Philippe tot troonsafstand gedwongen, werd de republiek uitgeroepen en een voorlopige regering ingesteld. De schrik voor een inval en voor een zelfde sociale omwenteling maakte zich meester van brede kringen in België¹. Ook Brugge reageerde geschokt. Men wist dat er een politieke vereniging van radicalen ageerde onder de naam *Jan Breydel en Pieter de Coninc*² maar dat die niet zoveel voorstelde. De 20.000 armen in de stad joegen meer vrees aan. De jaren 1815, 1830 en 1847² hadden geleerd dat die massa gevoelig reageerde op economische recessies en met een blinde woede tot ontlasting kon komen.

Een klimaat van onzekerheid en onrust

Van zodra de eerste geruchten over de gebeurtenissen in Parijs bekend geraakten, zetten de politieke strekkingen alle vetes opzij en zochten ze toenadering tot elkaar. *Le Nouvelliste*, – even later opgevolgd door *La Patrie* –, *De Standaerd van Vlaenderen*, de *Nyverheid*, *le Journal de Bruges* en de *Gazette van Brugge* legden een gezamenlijke eed van trouw af aan de koning, de grondwet en de regering en

-
- 1 Dhondt (J.). *Men schreef 1848*, Nieuw Vlaams Tijdschrift, 1949, pp. 428-444 ; De Vroede (M.). *De Vlaamse reacties op de Februari-omwenteling van 1848*, ibid. 1946, pp ; 912-627 ; Vermeersch (A.J.). *L'opinion belge devant la révolution Française de 1848*, Revue du Nord, 1967, pp. 483-508. Gooch (B.D.), *Belgium and the February Revolution*, Den Haag, 1963.
  - 2 Van den Abeele (A.). *Een episode uit de geschiedenis van de Brugse Burgerwacht*. Het Brugs Ommeland, 1981, 135-153. id. *Hongeroproer te Brugge 2 en 3 maart 1847. Een breekpunt tijdens de "Ellende der Vlaanders"*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, 1982, pp. 131-192.

beloofden alle partijtwisten op te schorten. De drijfveer was duidelijk : het bezit moest veilig gesteld en alle socialistische theorieën moesten het ontgelden³. De slogans die furore maakten als : geen recht op eigendom, algemeen stemrecht, organisatie van de arbeid, nationale werkhuizen, recht op arbeid, werden toegeschreven aan het troebel brein van gelukzoekers, dweppers, demagogen en arrivisten, in één woord van “des utopistes insensés”⁴. De slogan : België heeft geen behoefte aan een revolutie, werd voortdurend herhaald. Slechts drie bladen weken van die lijn af af : *L’Impartial de Bruges*, *de Hoop van Brugge* en het *Brugsche Vrye*. Jan Perneel, redacteur van *l’Impartial* behoorde tot de groep van ontevredenen van 1830. Priester Beeckman, die eerst redacteur van de *Hoop van Brugge* was vooraleer zijn eigen blad uit te geven, had contacten met de kring ‘*Jan Breydel en Pieter de Coninc*’. Vandaar dat het parket eerst aan hem dacht toen er op 25 maart te Brugge brandschriften tegen de gouverneur werden verspreid⁵. Het

-
- 3 *Nouvelliste*, verder Nouv. 28.2.1848, p.3 ; 3.3.1848, p. 1 ; 1-3-6-8.4.1848, p. 1 ; *La Patrie*, verder Pat. : 18.5.1848, p. 2 ; 21.6.1848, p. 1 ; 1.5.1848, p. 2 : “Belges avant d’être flamand ou Brugeois” ; *Standaerd van Vlaenderen*, verder St.v.Vl. 29.2.1848, p. 1 ; 27.6.1848, p. 2 ; *De Nyverheid* verder Nyv. 1.3.1848, p. 1 ; 29.3.1848, p. 1 : “God zal België behouden” ; 29.3.1848, p. 1 : “De Vlamingen leggen met de Walen de handen ter verbroedering ineen” ; 24.5.1848, p. 1 : “... Eendracht rond koning en grondwet. België niet prijsgeven aan het ‘kommunismus’” ; *Le Journal de Bruges* verder Jr. de Br. : 29.2.1848, p. 1 ; 25.2.1848, p. 1 ; *De Gazette van Brugge* verder Gaz.v.Br. : 1-6-10.3.1848 ; 7.2.1848, p. 1 : “Aen de Waelen [...] luister niet naer hen die met democratie, fourrierismus, republiek en andere schoone woorden meer, bij u komen huichelen [...] en gij wil ook immers aen Frankrijk niet zyn ; gij ook haet immers dat zuidsich ras dat ons van de kaert der volken zou willen wegvagen ? [...] Laet de Vlaenderen Vlaemsch zyn en gij waelsch, – en toch een volk...” Ibid. 18.2.1848, p. 2 : “... Dat eenieder zich de broederhand reike, meer of ooit moeten wy vereenigd blyven, want onze nationaliteit kan in korte dagen opnieu in de weegschael gelegd worden...”
- 4 Nouv. 29.3.1848, p. 1 ; 5-24.4.1848, p. 1 ; St.v.Vl. : 28.9.1848, p.1 ; 9.11.1848, p. 1. Nyv. 19.4.1848, p. 1 ; 21-25.5.1848, p. 1 ; Gaz.v.Br. : 3.4.1848, p. 2 : “logens en onwaarheden : sommige spreuken die te Parys verspreid worden : het volk is soeverein. De bazen hebben lang genoeg de wet gesteld aen het werkvolk. Thans mag het werkvolk aen de bazen de wet stellen. Den werkmann heeft lang genoeg gewerkt, het is tyd dat hij rustte, en den rijke hem een deel zijner goederen geve. Het werkvolk heeft regt om in de winsten te deelen...” Tegen de republikeinen van de Gentse ‘Broedermin’ : 25.10.1848, p.1 ; 3.11.1848, p. 1. Pat. : 1-17.5.1848, p. 1 ; 1-4-8-11-18.7.1848, p. 1 ; 18.5.1848, p.1 A : een groep uit de wijze van typering van de revolutionairen : “... la lie du peuple ... les éléments les plus infimes et les plus impurs ... la boue mise en fermentation par les niveleurs ... souveraineté de la populace... la barbarie avait triomphé...”
- 5 Van den Abeele (A.). *De Hoop van Brugge 1846-1848. Politiek blad en roddel-*

was even veelbetekend dat het eerste openlijke incident te Brugge uitgelokt werd door een boekbinder die werkte bij Alphonse Bogaert die de druk van beide bladen verzorgde. De man werd opgeleid toen hij op de Grote Markt bedronken "Vive la République" begon te schreeuwen⁶. *L'Impartial* en het *Brugsche Vrye* stelden zich nochtans niet op als revolutionairen, wel konden ze er niet toe besluiten vertrouwen te geven aan een regering die geen oplossing bracht aan de economische crisis van Vlaanderen⁷. *L'Impartial* was geen voorstander van de organisatie van de arbeid en priester Beeckman liet zich zeer laatdunkend uit over de communisten en de socialisten. Hij beweerde dat zijn optreden geïnspireerd was door de leer van Lamennais. Het bleef echter opvallen dat hij alle te progressieve artikelen niet ondertekende met zijn gewone initialen A.B. maar wel met 'medegedeeld'⁸. Alleen de *Hoop van Brugge* nam openlijk stelling voor de Franse republiek⁹.

Iedereen was het erover eens dat er hervormingen noodzakelijk waren. Unaniem sprak men zich uit voor uitbreiding van het kiezerskorps, de afschaffing van de zegelbelasting op de bladen en tegen de cumul van volksvertegenwoordiger-ambtenaar. Hetzelfde gold voor de besparingen, allerlei voorstellen circuleerden. De vervoering over de eerste hervormingen sloeg vlug van zodra de verhoging van de belastingen ter sprake kwam. Geen enkel blad nam de verdediging op van 'les gens fortunés'. Men was het er algemeen over eens dat de kleine handelaars, nijveraars en ambachtlieden het dieptepunt had-

---

krantje. Het Brugs Ommeland, 1982, 4, pp. 306-307, 310. Wouters (H.), *Dokumenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging, 1831-1853*. Leuven-Parijs, 1964, I, p. 514. Br. Vrye : 1-19-27.9.1848, p.1 ; 29.9.1848, p. 1 ; 14.10.1848, p. 1 ; 6.12.1848, p. 3.

6 Rijksarchief Brugge/ M.A. 1848/26. Police. Burgemeester aan gouverneur 6.3.1848.

7 Br. Vrye : 17.6.1848, p. 1 ; Imp. 4-8-11-30.3.1848, p. 1 ; 4-5.4.1848, p. 1. *L'Impartial* was het enige blad dat op 11.3.1848, p.2.B de verwijdering uit Brussel van "la famille Marx" aanklaagt.

8 Imp. : 8.3.1848, p. 1 ; 22.3.1848, p. 1 ; Br. Vrye : op 27.5.1848, p. 3 : voor kosteloos staatsonderwijs, algemeen stemrecht, absolute scheiding van kerk en staat, organisatie van de arbeid, klimmende belastingen ; 31.5.1848, p. 3 : tegen het leger, voor wet op het onderwijs, tegen een zeemacht ; 8.7.1848, p. 1 : voor recht op arbeid, pensioenen voor ouderlingen, kosteloos lager onderwijs, een vrijwilligersleger, vermindering van legeruitgaven...

9 Van den Abele (A.). *De Hoop...*, pp. 315-316.

den bereikt en niet meer verder konden noch mochten uitgerperst worden¹⁰.

De arbeiders zelf keken vrij apathisch tegen deze revolutionaire psychose aan. Hun ontevredenheid had geen uitstaans met de thema's die Parijs deden zinderen. Het stadsbestuur nam wel maatregelen om een uitbarsting te voorkomen. Toch deden er zich samenscholingen voor. Die op 14, 15 en 16 maart verliepen in een rustige sfeer. Het werkgebrek vormde het hoofdthema. De politie had geen moeite om de betogers van de markt te verwijderen. Geen enkele aanwijzing duidde op het bestaan van een vooraf bepaald plan, van leiders, van een organisatie. Dat onschuldige voorval volstond echter om de sluimerende vrees voor onlusten aan te wakkeren. De gemeenteraad vaardigde een verbod van samenschooling uit, richtte een brief naar alle burgers en burgerkringen om hen aan te zetten gedeeltelijk op eigen kosten voetpaden aan te leggen en gelastte de wijkmeesters met de ordehandhaving¹¹. Ook de burgerwacht en de Jagers-Verkenneren gespten hun uniform aan¹².

Alle kranten, zonder uitzondering, noteerden met voldoening de kalmte waarvan de arbeiders blij gaven¹³. Een bijeenkomst van arbeiders, voorzien op 15 juni, met het doel om gezamenlijk werk te vragen aan de burgemeester en de gouverneur, ging niet door. Een 200-tal arbeiders troepten bijeen aan de Bloedput maar gaven gewillig gehoor aan het verzoek van een commissaris om uiteen te gaan. Verder meldde men nog zeer sporadisch vijandige kreten en het bestaan van een paar pamfletten met revolutionaire inslag. Op 1 mei riepen twee dronken kerels 'Vive la république'. Midden mei drongen een 220 arbeiders aan op de uitbetaling van hun loon. Op 30 juni en 1 juli werd aan het huis van Pecsteen een pamflet aangetroffen met als titel : 'Weg met de rij-

---

10 Vrijwel dagelijks in alle bladen.

11 Wouters (H.) : op. cit. I. pp. 451, 452, 457.

R.A.B./ M.A.1848/26. Police. Burgemeester aan gouverneur, brieven van 27.2, 4-14-15-16-17.3.1848. Stadsarchief Brugge. Résolutions du conseil, 20. Zitting van 23.3.1848, p. 114. Jr.de Br. : 5-9-15-23.3.1848, p. 1 ; St. v. Vl. : 7-9-11-16.3.1848, p. 1 ; Nouv. 8.3.1848, p. 1 ; 18.4.1848, p. 2 ; Imp. 9-15.3.1848, p.1 ; 4-18.4.1848, p. 1.

12 R.A.B./M.A. Affiche n° 3029 van 10.3.1848.

13 Alle kranten, vrijwel dagelijks. Imp. : 6.6.1848, p.1.A : "Au nom de Dieu, du travail pour les ouvriers..." ; 30.6.1848, p. 1.B : "Du travail, s'il vous plait, pour nos ouvriers..."

ken'. Vanaf augustus tot december heerste er een volstrekte kalmte. In november werden twee vlugschriften in de Naaldenstraat en aan de Leeuwenbrug gevonden waarin geprotesteerd werd tegen de uitvoer van levensmiddelen naar Engeland¹⁴. Dat alles betekende echter te weinig om van een gestructureerde actie te kunnen spreken.

De weerslag op het politieke vlak

De liberale regering van Charles Rogier hield het hoofd koel en trof maatregelen om de radicale beweging de wind uit de zeilen te nemen. Ze verlaagde op 12 maart de kiescijns tot het grondwettelijke minimum (20 gulden), ze schafte op 26 mei het dagbladzegel af, vaardigde de wet op de onverenigbaarheden uit waardoor staatsambtenaren geen parlementair mandaat meer mochten uitoefenen en schreef nieuwe verkiezingen uit.

De vraag was wat er zou gebeuren tijdens de geplande verkiezingen. Er bestonden te Brugge nog geen gestructureerde partijen, maar wel politieke tendensen. Een embryo van een liberale partij had naar aanleiding van het Liberaal Congres van 1846 vorm gekregen maar was achteraf zachtjes ingedommeld¹⁵. De vrees voor een inval van Franse revolutionairen was vooral aan katholieke zijde zeer levendig. Daarom besloten ze hun wantrouwen ten aanzien van de liberalen tijdelijk van zich af te zetten en toenadering tot hen te zoeken. De liberalen reageerden op dat initiatief niet afwijzend maar ook niet onverdeeld positief of enthousiast. Beide spraken zich eendrachtig en zeer expliciet uit voor het behoud van de Belgische natie en verwierpen elke afhankelijkheid van Frankrijk, de republiek en de sociale omwenteling. Een tijdlang verdwenen woorden als 'liberaal' en 'katholiek' uit de lokale pers¹⁶. Daarmee waren de problemen natuurlijk niet

14 R.A.B./M.A. 1848/29. Periodiek rapport van de politie ; Brief van burgemeester aan gouverneur van 1.5.1848 ; M 1849/41. Police. Burgemeester aan gouverneur, 2.11.1848 en 30.12.1848. Wouters (H.) : op cit. I. p. 657. St.v.Vl. : 13-16.5.1848, p. 2 ; Pa. 16.5.1848, p. 2.

15 Van Eenoo R., *Het ontstaan van de Liberale Partij te Brugge*. In : Hannes J. (red), *De charme van de rede. Huldeboek Albert Claes*. Brugge en Gent, 2004, pp. 33-65.

16 Pat. 30.5.1848, p. 1. : "Entre tous les partis, la menace d'un grand danger a opéré un grand rapprochement. Les partis ont désarmé en concluant une longue trêve, ou, pour mieux dire, il n'y a plus de parties...".

opgelost. Men kon zich vragen stellen omtrent de duurzaamheid van die eendracht. Zouden de tendensen voldoende zelfdiscipline kunnen opbrengen? Wie en hoe zouden de kandidatenlijsten opgesteld worden en welk aandeel zou elke tendens krijgen? Kreeg Brugge ook af te rekenen met een radicale beweging?

De bisschop gaf alvast aan de geestelijkheid van zijn diocees het uitdrukkelijke verbod om zich met de verkiezingen in te laten¹⁷. Tijdens de campagnes die de verkiezingen voorafgingen, besteedden de lokale dag- en weekbladen geen woorden aan het gevoerde beleid of aan de toekomstplannen van de regering, van de provincieraad of van de gemeenteraad. Ogenschijnlijk ging de stad een periode van godsvrede tegemoet en was de unionistische geest van 1830 helemaal hersteld. Toch deed er zich een grondverschuiving voor.

De liberale partij neemt uitbreiding¹⁸

Bij de eerste gelegenheid die zich voordeed bleek dat de liberale vleugel geconfronteerd werd met een toevloed van nieuwe leden en dat er intern geen eensgezindheid heerste. De 'Association libérale', de enige politieke vereniging die Brugge rijk was, besloot naar aanleiding van een parlementair debat een vergadering te beleggen over een steunadres aan de Kamer. De opkomst van nieuwe leden was op zijn minst merkwaardig¹⁹. Op de eerste vergadering van 28 maart werden 54 nieuwe leden ingeschreven, op de tweede van 30 maart een tachtigtal. Het viel op dat nogal wat bekende katholieken wel van kamp maar niet van opinie waren veranderd. Zowel gematigde katholieken als liberalen voelden zich geroepen om kritiek op het ontwerp van dat steunadres te formuleren. Eerst struikelde men over de zin: "la réorganisation de l'armée sur des bases restreintes...". Prominente liberalen als Florimond Roels, Louis Boyaval en Auguste Goethals opperden dat daaruit niet mocht afgeleid worden dat de liberalen een wij-

---

17 Bisschoppelijk Archief Brugge. Reeks B. n° 200-201. Fonds Duclos, farde 95. Opinion des doyens sur l'opportunité de l'intervention du clergé dans les élections. Mai 1848.

18 In het verder verloop werden biografische gegevens slechts in uitzonderlijke gevallen weergegeven.

19 Gaz.v.Br. : 29.3.1848, 2.

ziging aan de bestaande militaire kaders voorstonden terwijl de liberalen Charles Meynne en Seresia een ingrijpende vermindering van de legereffectieven bepleitten. Slotsom was dat de bewuste passus op voorstel van J.-B. Coppieters geschrapt werd. Dat was meteen de eerste nederlaag van de meer radicalen.

Andere punten van minder principiële aard werden in alle sereniteit opgelost. Anders verliep het met de slotformule. Die wees op de economische ellende in Vlaanderen en drong aan op het afsluiten van een douane-unie met Frankrijk, Nederland of Duitsland. De eindzin klonk eerder sibillijns : "...les richesses de l'agriculture sont injustement réparties". De katholieken die alle hens aan dek hadden geroepen, protesteerden tegen die zin en eisten dat die van zijn 'communistisch' karakter zou ontdaan worden. De jonge historicus Joseph Kervyn droeg daarop een amendement voor waarin hij aandrong op een verlaging van de personele- en de verbruiksbelasting en een wijziging van de handelspolitiek. Hij eindigde met... "*elle [la Frandre] réclame aujourd'hui le développement des libertés comme base de l'industrie et la protection de l'industrie comme première condition de la liberté*". Die zin klonk fraai, bevatte alles en verbond niemand tot iets.

Die tussenkost was echter niet naar de zin van de meer radicale fractie en in naam van het bureau maakte advocaat Eugène De Witte het voortbestaan van de 'Liberale Associatie' afhankelijk van het behoud van de slotzin die het bureau had voorgesteld. De meerderheid liet zich niet bepraten en een geheime stemming keurde het amendement van Kervyn met 72 tegen 70 stemmen goed. Daarop brak tumult uit en het bureau – zonder de voorzitter William Chantrell en Charles Fraeys –, op de voet gevolgd door 'libéraux de la veille', verliet de zaal en richtte 's anderendaags een nieuwe vereniging op onder de naam 'Union Libérale'. Ze wijzigden de statuten van 'l'Association Libérale' in die zin dat de toetredingsvoorwaarden voor staatsambtenaren bemoeilijkt werden en beloofden in een manifest zich in te zetten voor de materiële belangen van Vlaanderen en voor het lot van de arbeiders. Een snelle interventie belette dat beide kringen uit elkaar zouden groeien. Onderhandelaar Charles Devaux bewaarde dat het oorspronkelijke manifest van 'l'Association Libérale' gehandhaafd bleef mits weglating van de gewraakte passus en dat men in ruil zou instemmen met de gewijzigde statuten. 'l'Association Libérale' kwam bijeen in de 'Gouden Sleutel' en aanvaardde de schik-

king met 28 stemmen voor en 26 tegen, 'l'Union Libérale' vergaderde in het 'Keirske' en stemde voor met 30 tegen 11. Dat betekende echter het einde van 'L'Association libérale' want men besloot voortaan verder samen te werken onder de naam 'Union Libérale'. De katholieken hadden hun slag thuisgehaald maar de poging om de leiding van de kring in andere handen te doen overgaan, mislukte : het bureau bleef liberaal en William Chantrell nam opnieuw plaats in de voorzitterszetel.

De parlementaire verkiezing van 13 juni zet de toon

De verlaging voor Brugge van de kiescijns van 60 naar 20 gulden had voor effect dat het kiezerskorps vrijwel verdubbelde van 1.010 ingeschrevenen in 1845 tot 1.998. Het mandaat van de Brugse parlementaire afvaardiging liep af en moest dus vernieuwd worden. Dat gold voor advocaat Paul Devaux, rechter Charles Coppieters-Stochove en procureur des Konings Jean Maertens als Kamerleden en Jean de Pélichy van Huerne als senator. De nieuwe wet op de onverenigbaarheden maakte de herverkiezing van Coppieters en Maertens onmogelijk, zodat alleen Devaux en de Pélichy herkiesbaar waren.

Het lag voor de hand dat 'l'Union Libérale' de leiding van de campagne op zich zou nemen. Maar dat was duidelijk niet naar de zin van enkele stichters. Zowel de uitbreiding van 'l'Union Libérale' als de gestegen invloed van de katholieken zaten hen dwars. Ze vreesden overweldigd te worden door de nieuwe kiezers. Om de besprekingen in 'l'Union Libérale' te counteren, beraadde een klein en niet gestructureerd gezelschap zich vooraf in 'La Vieille Bourse'. Het stond bekend als radicaal liberaal, *La Patrie* bestempelde het als "le refuge ultra-démocratique". Het stelde een lijst samen die bestond uit advocaat Charles Meynne, advocaat-fabrikant Jules Roels, eigenaar Hector Le Bailly voor de Kamer en graaf Jean Marie Visart de Bocarmé²⁰ voor de senaat.²¹ P. Devaux was opvallend afwezig in dat kwartet.

20 Jean Marie Visart de Bocarmé. Geboren te Doornik : 29.1.1794 en overleden te Sint-Kruis : 30.10.1855. Zoon van Marie, Dieudonné en Marie-Claire, markiezin du Chasteler. Gehuwd met Marie-Thérèse de Man. *Annales de la Noblesse*, 1864, p. 262 ; 1898, II, p. 2486.

21 Imp. : 19.5.1848, p. 1. ; Jr.de Br. : 19.5.1848, p. 1. In verband met de nieuwe

De klerikalen lieten zich evenmin onbetuigd en beraamden in stilte een ander plan. Het lot van 'l'Union Libérale' was dus vooraf zo goed als bezegeld. Op 23 mei kwam dan 'l'Union Libérale' bijeen. De meerderheid van de leden bestond volgens *La Patrie* uit "libéraux sages et modérés" en werd omschreven door priester Beeckman van *het Brugsche Vrye* als een : "mengelmoes-coterie van domper en myter, van edelmans en ambtenaren". Artikel 12 van de nieuwe statuten voorzag volgende procedure : eerst stelde het bestuur een eigen lijst op bestaande uit drie namen ; daarop mochten de aanwezigen ook zes kandidaten voordragen, uit die groep moesten de definitieve kandidaten geselecteerd worden. De kandidaten van het bestuur voor de senaat waren – ongeraadpleegd – Jean Marie Visart de Bocarmé en voor de Kamer : P. Devaux, H. de Brouckère en J. B. Coppieters 't Wallant. Een duidelijk verschil dus met de visie van 'La Vieille Bourse'. De algemene vergadering gaf daarop de voorkeur aan de Pélichy (25 stemmen) voor de senaat, en voor de Kamer : J. Roels (56), H. Le Bailly (44), P. Devaux (42) en Ch. Meynne (30). Daarop trok C. Meynne zich terug. De lijst van 'La Vieille Bourse' had het dus gehaald, op één naam na : P. Devaux verving op het nippertje C. Meynne. Bij de definitieve stemronde zag het resultaat er als volgt uit : voor de senaat kreeg Jean Marie Visart de Bocarmé 56 en de Pélichy 35 stemmen. Er gingen 83 stemmen naar P. Devaux, 62 naar J. Roels, 53 naar H. Le Bailly, 35 naar J. Coppieters en 18 naar H. de Brouckère. De bekendmaking van de einduitslag verwekte consternatie : het bestuur voelde zich bekocht omdat de leden geen rekening hadden gehouden met zijn voorkeur, een groep liberalen onder leiding van vrederechter Hermans verliet luid protesterend de zaal, de katholieken keken sip omdat er geen enkele kandidaat uit hun rangen stamde en de handelsmiddens eisten een sterkere vertegenwoordiging. Slechts op één punt bereikte men een vergelijk : Visart de Bocarme die buiten zijn wil om was voorgedragen, liet weten dat hij bedankte voor de eer. De Pélichy schoof daardoor op naar de eerste

---

kiezers schreef C. Meynne in een uitnodiging tot een vergadering : "c'est sur cette classe d'électeurs que compte le parti déchu pour ramener ses hommes aux affaires" ; 20.5.1848, p. 1 was het niet eens met het radikaal etiket : "L'on devait plutôt reprocher aux membres de la réunion de 'La Vieille Bourse' trop de modération". 31.5.1848, p. 1 ; Pat. 30.5.1848, p. 1 ; 2.6.1848, p. 1 ; 5.6.1848, p. 1.

plaats en werd in het verdere verloop niet meer betwist²². Dat betekende ook de enige tegemoetkoming aan de katholieken.

Het bestuur van 'l'Union Libérale' bleek dus niet in staat om zijn wil op te leggen, zijn statuten te doen naleven en de uitspraak van de algemene vergadering te doen aanvaarden. Van dan af aan ging het erom de beslissing van de kiesvereniging ongedaan te maken. Meteen nam de werkelijke kiesstrijd een aanvang en na korte tijd geelk Brugge aan Parijs, in miniatuur uiteraard.

Het katholieke dagblad *La Patrie*, waarvan Pierre Lebrocquy nu de hoofdredactie waarnam, trad op als gangmaker van de misnoegden. Hij onthield zich zorgvuldig van kritiek op 'l'Union Libérale' doch speelde ondertussen handig in op de verzuchtingen van de nieuwe kiezers. Bijgetreden door de *Standaerd van Vlaenderen*, de *Gazette van Brugge* en de *Nyverheid*, hamerde hij voortdurend op het belang van politieke actie en spoorde hij alle verenigingen aan om eigen lijsten voor te dragen. Het was er hem zichtbaar om te doen de lijst van 'l'Union Libérale' onopvallend te torpederen. Deze oproep druiste volledig in tegen de statuten van 'l'Union Libérale' die de strikte naleving van de beslissing van de algemene vergadering oplegde²³.

'Burgerwelzijn'²⁴, een vereniging die vooral nieuwe kiezers telde, gaf gevolg aan die oproep en kwam bijeen op 1 juni. Nochtans verbood art. 5 van zijn statuten zich met politiek in te laten. Het bestuur stelde Jules Roels (14 stemmen), Antoine Sinave (13), Paul Devaux (10), C. Van Lede (8) en L. Delescluze (3) voor terwijl de leden van hun kant hun bestuurslid Jules Roels wipten en tipten op Charles van Lede, de grote beschermeling van de liberale *l'Observateur* van Brussel. Daarop barstte ook hier een scherp conflict tussen bestuur en leden uit²⁵.

22 Imp. : 24.5.1848, p. 1 ; 26.5.1818, p. 1 ; Gaz. v. Br. : 26.5.1848, p. 2 ; Jr. de Br. 24.5.1848, p. 1 ; 25.5.1848, p. 1 ; 8.6.1848, p. 1 ; St. v. Vl. 25.5.1848, p. 1, 2 ; Pat. 29.5.1848, p. 2 ; 30.5.1848, p. 1 ; Br. Vrye : 20.5.1848, p. 2.

23 Pat. 2.6.1848, p. 1 ; 26.5.1848, p. 1 ; 31.5.1848, p. 1 ; Jr. de Br. 3.6.1848, p. 1 ; 7.6.1848, p. 1.

24 Demarest (H.) *De Brugse Sayehalle*. Het Brugs Ommeland, 1974, p. 85. 'Burgerwelzijn' was gesticht op 9 april 1843 en was samengesteld uit 'werkbaezen'.

25 Pat. 3-5.6.1848, p.1 ; St. v. Vl. : 3-6.6.1848, p. 1 ; Gaz. v. Br. : 7.6.1848, p. 1 ; Nyv. 7.6.1848, p. 1 ; Jr. de Br. : 6.6.1848, p. 1.

De oproep van *La Patrie* richtte zich echter minder tot 'Burgerwelzyn' dan tot 'Le Cercle de Commerce'. Het bezwaar dat de kring in zijn statutaire vergadering van acht maanden tevoren uitdrukkelijk had bepaald dat hij zich van elke politieke inmenging moest onthouden, werd weggewuifd met de verwijzing naar de uitzonderlijke buitenlandse en binnenlandse toestanden. Het blad rekende stiltejes op de invloed van Charles Serweytens, ondervoorzitter van de vereniging en vertrouwensman van de katholieken. Dat manoeuvre was echter te doorzichtig en het blad had de oprichting van de kring te negatief onthaald, om nog geloofwaardig over te komen. De liberale *Journal de Bruges, Impartial de Bruges* en *Brugsche Vrye* waarschuwden dan ook hun lezers voor de intrige in 'het priesterlijk kiesnest'. De 'Cercle de Commerce' ging niettemin op de wenk in en organiseerde een kiesvergadering op 2 juni. Ook hier brak de verdeeldheid door. De liberaal Seresia, zelf bestuurslid van 'l'Union Libérale', beriep zich op de statuten om een deliberatie te verbieden, terwijl Ernest Marlier, medestichter van 'l'Association Libérale' en secretaris van de 'Cercle de Commerce' hem terechtwees. De raadpleging ging finaal door in twee stembeurten. Bij de eerste stemronde waren er 210 kiezers betrokken, bij de tweede 195. De stemmen waren als volgt verdeeld : de Pélichy : 185, P. Devaux : 148 en 123, H. de Brouckère : 119 en 114, J. Roels : 112 en 121, A. Sinave : 83 en 77, C. Van Lede : 53 en 29, E. Delescluze : 28 en 5, J. Coppieters : 7. De voorkeur ging hier eerder uit naar H. de Brouckère dan naar H. Le Bailly. Het bestuur van 'L'Union Libérale' mocht zich gelukkig achten : één van haar kandidaten werd opgevestigd²⁶.

Een volgende vereniging die zich geroepen voelde om haar stem in het kapittel te laten klinken was 'La Concorde'. Haar lokaal was gevestigd in 'De Gouden Sleutel' en ze telde vooral "burgers, notarissen, advocaten, bedienden, handelaars, reders, eigenaars en edellieden" onder haar leden. De stemronden gingen door op 7 en 12 juni. De pers publiceerde uitsluitend zeer summiere verslagen van de verichtingen : de uitslag op 7 juni luidde : Antoine Sinave : 40 stem-

26 Jr. de Br. : 25.5.1848, p. 1 ; 3.6.1848, p. 1 ; Gaz.v.Br. 26.5.1848, p. 2 ; 5-7.6.1848, p. 1 ; Imp. :27-31.5.1848, p. 2 ; 6.6.1848, p. 1 ; Br. Vrye : 20-27.5.1848, p. 3 ; Pat. 26.5.1848, p. 1 ; 5-6.6.1848, p. 1 ; St. v. Vl. : 1- 6.6.1848, p. 2.

men, Edouard Delescluze 26, Charles Van Lede : 24 ; de uitslag op 12 juni verschilde van de vorige : A. Sinave : 62 stemmen, C. Van Lede : 41 en P. Devaux : 32. Aangezien notaris Lebrun, venerabele van de loge, de vergadering voorzait, is het niet uitgesloten dat deze keus overeenstemde met de wensen van de Brugse loge²⁷.

Op 9 juni dan was het de beurt aan de 'Maetschappy der Vereenigde Grondeigenaeren' (Café de Arend). Hier bekwam A. Sinave 23 stemmen, Charles Van Lede 22, Henri de Brouckère 15, Paul Devaux 14 en Coppieters 9 stemmen²⁸.

Tussendoor werden hier en daar nog onaangekondigde vergaderingen gehouden.

Pierre Lebrocquy had de sluizen geopend maar was niet in staat om de vloedgolf in te dijken of te kanaliseren, want elke krant begon nu op eigen houtje met beschermelingen uit te pakken. *La Patrie* ontweek elke polemiek, zinspeelde niet op haar klerikale overtuiging, droeg geen eigen kandidaten voor, maar wraakte wel Hector Le Bailly en de werking van 'La Vieille Bourse'²⁹. De *Standaerd van Vlaenderen* stak haar hierbij een handje toe. Het heette dat advocaten, ambtenaren en edellieden strikt moesten geweerd worden. Deze afwijzing gold blijkbaar niet voor zijn eigen kandidaten : advocaat Paul Devaux en edelman J. Kervyn. Verder beantwoordden A. Sinave en C. Van Lede wel aan zijn ideaal³⁰. De *Gazette van Brugge* stelde haar hoop in Paul Devaux, Jules Roels en Henri de Brouckère. De uitslag van de verkiezing in de 'Cercle de Commerce' beviel haar het best. Ze brak onbarmhartig de andere kandidaten en vooral de advocaten af, met uitzondering van Paul Devaux³¹. *Le Journal de Bruges* leefde zo lang mogelijk de statuten van de 'Union Libérale' na en prees Roels en Le Bailly, maar bezweek uiteindelijk voor de algemene druk en suggereerde verontschuldigend de naam van Antoine Sinave in plaats van Hector Le Bailly³². *De Nyverheid* bepleitte in sterk patriottisch gezwol-

27 St. v. Vl. : 10-13.6.1848, p. 1 ; Gaz. v. Br. 9.6.1848, p. 1 ; Jr. de Br. : 9.6.1848, p. 1 ; Imp. 9.6.1848, p. 1 ; 10.6.1848, p. 1 ; Br. Vryc : 10.6.1848, 2° supplém. ; Pat. : 8.6.1848, p. 1.

28 St. v. Vl. : 8.6.1848, p. 2 ; 10.6.1848, p. 1 ; Imp. 10.6.1848, p. 1 ; Pat. : 10.6.1848, p. 1.

29 Pat. 30.5.1848, p. 1.

30 St. v. Vl. : 27-30-31.5.1848, p. 1 ; 10.6.1848, p. 1 en 2.

31 Gaz. v. Br. : 24-26.5.1848, p. 2 ; 3.6.1848, p. 1.

32 Jr. de Br. : 19-25-27.5.1848, p. 1 ; 3-6-8-10-11-16.6.1848, p. 1.

len volzinnen voor een vertegenwoordiging van handel- en nijveraars en sloot advocaten en edellieden uit. Niettemin nam ze de verdediging op van de advocaten Paul Devaux en J.-B. Coppieters. Alleen haar derde kandidaat Jules Roels beantwoordde aan het vooropgestelde profiel³³. Het gerucht deed de ronde dat de drukker-uitgever van *l'Impartial de Bruges*, niet ongevoelig was voor steekpenningen. Zijn journalistieke kronkels tijdens de campagne waren niet van aard om het geroddel te ontcrachten. Aanvankelijk had hij geen goed woord over voor Henri de Brouckère, na de vergadering van 'l'Union Libérale' legde hij zich bij de uitspraak neer. Kort daarop deed zich weer een ommekeer voor : het blad liet Jules Roels en H. Le Bailly vallen en hemelde de verdiensten van Henri de Brouckère en Charles Van Lede op³⁴. Het dreef ook de spot met de systematische afwijzing van advocaten : "*A Bruges, ce mot fait horreur pour le moment, un avocat fait aux électeurs l'effet d'un épouvantail ; à Bruges, plutôt un marchand d'allumettes phosphoriques qu'un avocat ! Un docteur en droit, soit, mais un avocat ! Jamais un avocat ne siègera plus sur les bancs de maroquin vert du Palais de la Nation. Il y faut des représentants de toutes les industries*". Priester Beeckman, uitgever van het *Brugsche Vrye*, die ingewijd was in de keukengeheimen van zijn drukker, beweerde dat de drukker bezweken was voor Brusselse invloeden. Zelf ontketende hij een felle campagne tegen 'coterie' en 'camarilla' en riep de kleine burgerij op zich te scharen achter A. Sinave en E. Delescluze³⁵.

Aldus werden een tiental kandidaten in allerlei combinaties aangeboden. Alle strekkingen doorkruisten elkaar en voerden onderling strijd. Niemand kon vooraf voorspellen aan wie de kiezers de voorrang zouden geven. Opmerkelijk is dat Hector Le Bailly de Tillegem, de enige kandidaat met een wazige republikeinse reputatie, overal systematisch geweerd werd. Op de valreep richtte *la Patrie* nog een vertwijfelde oproep om een algemene vergadering te beleggen en beroep te doen op de buitenkiezers om wat klaarte in de warboel te scheppen. De bezinning kwam te laat of de stunt was te doorzichtig : de geplande vergadering in het 'Keirske' ging niet door³⁶.

33 Nyv. 23-24-28.5.1848, p. 1 ; 4.6.1848, p. 1.

34 Imp. 26-28.5.1848, p.1.

35 Br. Vrye : 20.5.1848, p. 1 ; 3-7.6.1848, p. 1 ; Imp. 5-8-9-12.6.1848, p. 1 ; Jr. de Br. 10-11.6.1848, p. 1 ;

36 Pat. 6-8-9-10-12.6.1848, p. 1 ; St. v. Vl. : 8.6.1848, p. 1.

De uitslag : Jean de Pélichy behaalde bij de senaatsverkiezing van 13 juni 1365 stemmen of 70,7 % van de geldige stemmen maar slechts 40 % van de ingeschreven kiezers was opgedaagd³⁷.

De uitslag van de Kamerverkiezing zag er veel complexer uit³⁸. De eerste stemronde :

	stad	buiten stad	totaal
Ingeschreven	1.159	839	1.998
geldige	859	563	1.458
1. Devaux, Paul	525	387	912
2. de Brouckère, Henri	387	291	678
3. Sinave, Antoine	395	113	508
4. Peers, Ernest	114	328	442
5. Van Lede, Charles	314	108	422
6. Roels, Jules	239	85	324
7. Kervyn, Joseph	145	79	224
8. Le Bailly, Hector	84	64	148
9. Coppieters J.B.	94	16	110
10. Delescluze, Edouard	70	11	81

Alleen Paul Devaux behaalde bij de eerste ronde de volstrekte meerderheid. Zijn twee kompanen werden onderworpen aan een ballotage. Een herstemming op dezelfde dag moest de twee andere volksvertegenwoordigers aanwijzen. De uitslag van de ballotage zag er uit als volgt :

1. Sinave, A.	455	180	635
2. Peers-Ducpetiaux, E.	206	317	523
3. Van Lede, C.	370	142	512
4. de Bouckère, H.	313	124	437

Sinave A. en Peers E. werden verkozen³⁹.

- Advocaat **Paul Devaux** was het onderpand van het unionisme en werd zonder tegenkanting verkozen. Van zodra de onzekerheid

37 Stadsarchief Brugge. 39. Elections 1848. Proces-verbaal

38 Ibid. 29. Elections 1848. Proces-verbaal.

39 Naast het biografisch materiaal over politici dat in tal van genealogische en familiale studies voorkomt, willen we ook wijzen op : Synaevé (A.). *De Edèle Confrérie*

- over zijn gezondheidstoestand was weggenomen, werd hij door alle bladen, behoudens het *Brugsche Vrye* als eerste kandidaat vermeld. De *Standaerd van Vlaenderen* liet hem ongenoemd. Alle verenigingen van de stad, ook de niet politieke, gaven hem de voorrang⁴⁰.
- Groothandelaar **Antoine Sinave** was geen homo novus in de politiek. Zijn broer Pierre maakte deel uit van de gemeenteraad vanaf 1830. Zelf was hij lid geweest van de Staten-Provinciaal en later van het College der Gedeputeerde Staten onder Willem I. Hij had het aangedurfd om bij een bezoek van koning Willem I de achteruitstelling van Brugge aan de kaak te stellen. Om zijn rederij in leven te houden was hij na 1830 uitgeweken naar Nederland. Hij kwam niet aan bod in de verenigingen met een politiek karakter, maar won wel de gunst van de 'Cercle de Commerce', 'Burgerwelzyn', de 'Vereenigde Grondeigenaeren' en 'La Concorde'. De pers nam geen unanieme houding aan: *l'Impartial* liet hem met rust, de *Journal de Bruges*, het *Brugsche Vrye* en de *Gazette van Brugge* schaarden zich aan zijn zijde, de liberale *Nyverheid* aarzelde een tijdje en liet hem dan vallen, de klerikale *Standaerd van Vlaenderen* koos partij voor hem⁴¹.
  - De verkiezing van **Ernest Peers** was de sensatie van de dag. Voortgestuwd door de kiezers van Torhout en omstreken scoorde hij uitstekend in de twee verkiezingsrondes. In de voorbereidingen werd hij nauwelijks vermeld. Het viel niet uit te maken of *le Journal*

---

van het H. Bloed te Brugge in de 19de eeuw. Gent, 1979, onuitgegeven licentiaatsverhandeling; Schepens (L.). *De provincieraad van West-Vlaenderen 1836-1921. Socio-politieke studie van een instelling en haar leden met 501 biografieën van west-vlaamse notabelen*. Tielt, 1976; Gerard (E.), Witte (E.), Gubin (E.), Nandrin (J.-P.) *Geschiedenis van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 1830-2002*, Brussel, 2003; De Paepe (J.), Raindorf-Gerard (C.). *Le Parlement belge 1831-1894. Données biographiques*. Brussel, 1996.

- 40 Gaz. v. Br. : 29.5.1848, p. 1. Pat. : 6.5.1848, p. 2 : "... l'honorable représentant pourra de nouveau utiliser son beau talent et sa longue expérience dans l'intérêt du pays...". De St.v.VI. : 26.3.1853, p. 2 en 3 onthulde op het proces van priester Beeckman in 1853 een pittig detail. Tijdens de verkiezingscampagne van 1848 deed het gerucht de ronde dat Devaux zwaar ziek was en niet bekwaam een mandaat op te nemen. Toen zou Albert Verstraete-Yserbyt, een vertrouweling van de bisschop en stiefzoon van Rombout Boeteman, eigenaar van de krant van het bisdom, naar Devaux geschreven hebben met het verzoek zo snel mogelijk naar Brugge te komen "om die geruchten te loochenstraffen".
- 41 Gaz. v. Br. : 31.5.1848, p. 1; 5-7.6.1848, p. 1; Br. Vrye : 31.5.1848, p. 2; 3-7-10.6.1848, p. 1; Jr. de Br. 7-10-11-16.6.1848, p. 1; St. v. VI. 7-10.6.1848, p. 1.

de Bruges voor hem gewonnen was. Alleen *l'Impartial* kon hem waarden. Feitelijk werden de Brugse kiezers helemaal onverwachts door de buitenkiezers een hak gezet⁴².

De grote verliezers van de dag waren : J. Roels, H. de Brouckère en C. Van Lede.

- **Jules Roels** was de zoon van de provinciale griffier Olivier Roels. Naast zijn studie als advocaat bezat hij een textiel fabriek. Hij kreeg de steun toegezegd van de leden van 'La Vieille Bourse', van 'l'Union Libérale' en van het bestuur van de 'Cercle de Commerce' en 'Burgerwelzyn', maar werd niet aanvaard door de leden van 'Burgerwelzyn'. *L'Impartial de Bruges* en het *Brugsche Vrye* schilderden hem af als een ambitieuze arrivist die de pers en de verenigingen omkocht. Ze namen het hem vooral kwalijk dat hij aasde op een benoeming tot arrondissementscommissaris. *Le Journal de Bruges* en de *Gazette van Brugge* vonden hem wel een geschikte kandidaat en stelden vooral zijn dubbele activiteit op prijs. De *Nyverheid* nam hem op maar verspilde er geen woorden aan. *La Patrie* verleende hem een onbepaalbare vorm van steun. Men beweerde dat de *Standaerd van Vlaenderen* hem bekampte⁴³.
- Secretaris van het Nationaal Congres, oud-gouverneur van Antwerpen en Luik en raadsheer bij het hof van beroep **Henri de Brouckère**, was kandidaat van het bestuur van 'l'Union Libérale', maar niet van de leden. De 'Cercle de Commerce' riep hem uit tot derde kandidaat. *L'Impartial de Bruges* en de *Gazette van Brugge* beweerden dat zijn vele relaties voordelig konden worden voor de stad. De andere liberale bladen als *Le Journal de Bruges*, de *Nyverheid* en het *Brugsche Vrye* konden hem niet luchten. Zijn hoge ouderdom was wel zijn voornaamste handicap⁴⁴.

42 Jr. de Br. 7-10.6.1848, p. 1 aan een actie van de landbouwers van Torhout werd nauwelijks aandacht besteed ; Pat. : 6-8-9-10.6.1848, p. 2 ; Imp. 24.5.1848, p. 1 ; 10.6.1848, p. 1.

43 Gaz. v. Br. : 29.5.1848, p. 1 ; 5-7-9.6.1848, p. 1 ; Br. Vrye. : 31.5.1848, p. 2 ; 3.6.1848, p.2 ; Imp. 6.6.1848, p. 1 ; 8.6.1848, p. 1 ; Jr. de Br. 6-8-9-10-11.6.1848, p.1 ; Nyv. 7.6.1848, p. 1 ; Pat. : 27.5.1848, p. 1.

44 Jr.de Br. 21.5.1848, p. 1 ; Gaz. v. Br. : 28.5.1848, p. 1 ; 2-5-9.6.1848, p. 1 ; Imp. 31.5.1848, p. 1 ; 8.6.1848, p. 1 : merkte sarcastisch op : "*il est ni épicier, ni marchand de guano, il faut l'écarter sans pitié*" ; 10-15. 6.1848, p. 1 ; Nyv. 28.5.1848, p. 1 ; 7.6.1848, p. 1 ; Br. Vrye : 20-23.5.1848, p. 2 ; 7..6.1848, p. 1.

- Ingenieur **Charles Van Lede** werd niet besproken in de politieke verenigingen. Hij nam de laatste plaats in op de lijst van de 'Cercle de Commerce' en de tweede plaats in 'Burgerwelzyn' en de 'Verenigde Grondeigenaers'. *De Nyverheid* en de *Gazette van Brugge* wezen hem af terwijl het liberale Brussels dagblad *l'Observateur* en de klerikale *Standaerd van Vlaenderen* hem de hemel in prezen. *Le Journal de Bruges* en het *Brugsche Vrye* waren tegen hem gekant omwille van zijn kolonisatiepogingen in Chili en Brazilië en de mislukte onderneming in Guatemala. *L'Impartial de Bruges* daarentegen verheerlijkte hem als de nieuwe Columbus en hemelde zijn bijdragen voor handel en nijverheid op. C. Van Lede had wellicht een flink deel van die steun te danken aan zijn broer Louis die samen met W. Chantrell aan het hoofd stond van de N.V. Société de Commerce en aan zijn financiële steun aan *l'Impartial de Bruges*⁴⁵.

De overige vier kandidaten waren out-siders.

- **Hector Le Bailly**⁴⁶ was kandidaat van de politieke maar niet van de a-politieke verenigingen. *Le Journal de Bruges* en *l'Impartial de Bruges* namen zijn verdediging zonder begeestering op. De *Nyverheid* hekelde het feit dat hij geen nederlands kende en samen met *La Patrie* verdachten ze hem van communistische sympathiën. De *Gazette van Brugge* vond het ongehoord dat een kandidaat die de burgerij voor 'canaille' had uitgekreten en bovendien de zoon was van Madame Mortier – een gevreesde eigenares van uitgestrekte gronden in het Noorden van Brugge – ooit volksvertegenwoordiger zou worden. Priester Beeckman nam in zijn *Brugsche Vrye* een afwachtende houding aan en *l'Impartial de Bruges* een afwijzende⁴⁷.

45 Burgerl. Stand. Brugge. Van Lede Charles, Maximilien. Geboren te Brugge op 20.5.1801, overleden te Brugge op 19.7.1875. Hij was de zoon van Maximilien, lijnwaadhandelaar en Brunone Heinekens. Ongehuwd. - *Gaz.v.Br.* 2-7-10-14.6.1848, p. 1 ; *Jr. de Br.* 31.5.1848, p. 1 ; 6-7-11.6.1848, p. 1 en 2 ; *Br. Vrye* : 3-7-10-13.6.1848, p. 3 ; *St. v. Vl.* : 10.6.1848, p. 1 ; *Imp.* 5-8-9-10-12.6.1848, p. 1 ; *Nyv.* :31.5.1848, p.2 ;

46 Hector Edouard Lebaillly de Tillegem. Geboren te Brugge op 4.1.1822 en overleden te Brugge op 13.7.1877. Zoon van Charles, Joseph en Emilie Mortier-Gaillard, Bruges et le Franc, IV, p. 124. -

47 *Jr.de Br.* : 27-28-30.5.1848, p. 1 ; 6.6.1848, p. 1 ; *Gaz.v.Br.* 26-29.5.1848, p. 1 ; 2-5-14.6.1848, p. 1 ; *Nyv.* 28-31.5.1848, p. 1, 3 ; *Br. Vrye* : 27.5.1848, p. 1 ; *Imp.* 26.5.1848, p. 1.

- **Edouard Delescluze**⁴⁸, zoon van de grote reder-handelaar Jean Baptiste en broer van Louis, schepen van financiën en zelf belangrijke invoerder van guano, werd uit alle kringen, behalve de ‘Vereenigde grondeigenaeren’, geweerd ; Het *Brugsche Vrye* aanbad hem, *le Journal de Bruges* weigerde zijn naam op te nemen, de *Gazette van Brugge* en *l’Impartial de Bruges* dreven graag met hem de spot⁴⁹.
- De laattijdige kandidatuur van de historicus **Joseph Kervyn** wekte argwaan op. De *Standaerd van Vlaenderen* nam zijn verdediging op, *L’Impartial de Bruges*, *le Journal de Bruges*, het *Brugsche Vrye* en de *Gazette van Brugge* wezen hem af⁵⁰.
- **J.B.A. Coppieters** telde weinig sympathisanten. Het bestuur van ‘l’Union Libérale’ droeg zijn kandidatuur voor maar het werd niet gevolgd door de leden. Geen enkele vereniging nam zijn verdediging op. De voornaamste kranten vermeldden hem niet. De *Gazette van Brugge* uitte kritiek op zijn ambitie, het *Brugsche Vrye* ridiculiseerde zijn oppositie in de gemeenteraad, alleen de *Nyverheid* koos partij voor hem⁵¹.

Het resultaat van die eerste verkiezing was verbijsterend. De eerste liberale kiesvereniging ‘l’Association Libérale’ doorstond de vuurproef niet. ‘l’Union Libérale’ deed het al niet veel beter : de statuten bleken dode letter en de bestuursleden sprongen willekeurig met de partijtucht om. Meteen was de weg vrij voor opkomende groepen die *in politicis* ervaring en traditie misten. De ‘Société Littéraire’, tot dan toe de grootste en meest invloedrijke lees- en debatclub van de stad hield zich afzijdig. Bij gebrek aan interne cohesie slaagden de drie andere verenigingen er niet in om de taak van een volwaardige kiesvereniging over te nemen. De zes politieke kranten zochten elk een

---

48 Burgerl. St. Brugge. Edouard, Leon Delescluze. Geboren te Brugge op 14.5.11817 en overleden op 26.10.1872. Hij huwde met Teulinck. Necrologie in ‘t Jaer 30 : 2.11.1872, p. 1 ; St. v. Vl. 29.10.1848, p. 3.

49 Gaz. v. Br. :31.5.1848, p. 1 ; 7.6.1848, p. 1 ; Imp. 17.3.1848, p. 1 ; Br. Vrye : 13-20.5.1848, p. 2 ; 3-7-10.6.1848, p. 1.

50 Pat. 6.6.1848, p.1 ; Imp. : 6-8.6.1848, p. 1 ; Jr. de Br. 6.6.1848, p. 1 ; St. v. Vl. 10.6.04848, p. 1 ; Br. Vrye : 20.5.1848, p.1 ; Gaz. v. Br. : 31.5.1848, p. 1 : was niet vlelend : “... die zich iet of wat met schryven bezig houdt.” Nyv. : 11.6.1848, p. 2.

51 Gaz.v.Br. 29.4.1848, p 1 ; Br. Vrye : 20.5.1848, p. 1 ; Nyv. 31.5.1848, p. 1.

eigen weg die – met uitzondering van de *Journal de Bruges* – zelden samenviel met de houding van de maatschappijen. De kerk hield zich afzijdig. Met de buitenkiezers hield men geen rekening. Het platteland herinnerde aan zijn bestaan en maakte duidelijk dat ook daar het politieke virus had huisgehouden.

De tweede test : de provinciale verkiezingen van 12 juli

Provinciale verkiezingen hadden in het verleden nooit aanleiding gegeven tot verhitte politieke debatten. Dat was ook nu niet het geval, ondanks het feit dat door de verlaging van de kiescijns, ook voor deze verkiezingen, het kiezerskorps quasi verdubbeld was.

Er waren zes nieuwe plaatsen te begeven : Charles Van Severen en Ernest Peers werden getroffen door de wet op de onverenigbaarheden en verdwenen uit de Raad, Aloïs de Vrière en Théodore Vande Walle waren overleden en Charles Van Steenkiste en Edouard de Niculant weigerden nog langer te zetelen. Bleven verkiesbaar : Charles Pecsteen de Lampreel, Charles de Croeser en Forimond Roels.

Na hun ontgoochelend optreden bij de gemeenteverkiezing, verging het de verenigingen steeds slechter. 'l'Union Libérale' stierf een stille dood. *Le Journal de Bruges* meende dat de kring geen vertrouwen meer inboezemde "aux vrais libéraux", "que l'Association doit être dissoute" en dat "le libéralisme brugeois a besoin d'être reconstitué sur des bases plus solides..."⁵². De opkomst voor de vergadering op 7 juli was ondermaats. Het bestuur stelde voor burggraaf C. de Croeser, ingenieur Charles Van Lede, advocaat Charles Fraeys, eigenaar Eugène de Peellaert-Steenmaere, eigenaar Alexandre Jullien, eigenaar De Ridder-Dujardin, pleitbezorger Charles Van Renterghem en brouwer Charles Jooris-Borre. Het voltallige bestuur bood daarop zijn ontslag aan en ging op 10 juli over tot de liquidatie van de vereniging⁵³. De resterende gelden werden aan het bureel van weldadigheid geschonken. De *Journal de Bruges* schreef haar verdwijnen toe

52 Jr. de Br. 6.7.1848, p. 1.

53 Jr. de Br. 8.8.1848, p. 1 ; Imp. 7.7.1848, p. 1 ; Pat. : 12.7.1848, p. 2

aan : ... “l’apathie, l’extrême indifférence des membres”⁵⁴. ‘Burgerwelzyn’ deed het niet beter. Ook daar slaagde men er slechts met veel moeite om in een lijst samen te stellen. Slechts 16 personen daagden op en gaven hun stem aan : de uittredende leden aangevuld met van Zuylen van Nyevelt-de Moerkerke, C. Jooris, advocaat J. Vande Walle-Vermeulen, eigenaar Eugène de Peellaert en Joseph-Désiré de Thibault de Boesinghe-Van Hamme⁵⁵. Een tweede oproep, nu ook gericht tot de overige verenigingen, bleef onbeantwoord.

Meteen ging het monopolie voor het opstellen en verspreiden van kandidatenlijsten alweer over op de pers. Alle bladen drongen aan om geen rekening te houden met de partijpolitieke kleur van de kandidaten maar vooral te letten op hun bekwaamheid. *L’Impartial de Bruges* was het enige blad dat onmiddellijk met een eigen lijst uitpakte en er zich aan hield. Het blad droeg de kandidatuur voor van C. Pecsteen, C. De Croeser, F. Roels, C. Van Steenkiste en Ed. de Nieulant, – hoewel de Croeser en Van Steenkiste hadden geweigerd – en als nieuwe mogelijkheden : C. Jooris, handelaar Louis Delescluze, bankier Félix Dujardin, A. Jullien, François Van Hamme-Van Tieghem, oud-burgemeester Joseph de Thibault de Boesinghe en François Hatze, notaris in Zedelgem⁵⁶. De katholieke *La Patrie*, de *Standaerd van Vlaenderen* en de liberale *Journal de Bruges*, *Gazette van Brugge* en het *Brugsche Vrye* vermeden aanvankelijk elke zweem van partijdigheid. Ze pakten eerst uit met een beperkte lijst en vulden die regelmatig aan zonder veel rekening te houden met het aantal te begeven plaatsen. *La Patrie* sprak zich positief uit over J. de Thibault de Boesinghe⁵⁷. De *Standaerd van Vlaenderen* gaf de voorkeur aan de drie uittredende leden met daarbij A. Dujardin, C. Van Lede, J. de Thibault de Boesinghe, F. Hatze, J. Vande Walle-Vermeulen, eigenaar Charles de Schietere de Lophem en L. Delescluze⁵⁸. *Le Journal de Bruges* publiceerde wel een lijst maar voegde er aan toe : “*nous ne publierons pas*

54 Jr. de Br. 11.7.1848, p. 1 ; Imp. de Br. 11.7.1848, p. 1.

55 Jr. de Br. 7.7.1848, p. 1 ; Gaz. v. Br. : 9.7.1848, p. 1 ; Imp. 10.7.1848, p. 1 : de oproep was ondertekend door : E. Hermans, J. Roels, C. Serweytens, De Roo-Colette, Ant. Mazeman, Sioen-Van Steenkiste, Van Hecke, Noorbeeck, Van Renterghem, De Ruyter, Reynaert, D’hont, Recourt, Callewaert, Van Houcke, Verschelde en De Coninck.

56 Imp. 3-4-5-6-10.11.7.1878, p. 1. F. Dujardin wees het aanbod van de hand.

57 Pat. 6.7.1848, p.1.

58 St.v.Vl. : 4.7.1848, p. 2 ; 8.7.1848, p. 1 ; 11-7-1848, p. 2

une liste qui soit propre à notre journal...”. Het blad was voorstander van het behoud van de drie uitredende leden samen met met C. Jooris, Adolphe Goupy de Beauvolers, A. Jullien, F. Hatze, advocaat C. Meynne, L. Delescluze, Edmond de Tillegem-de Man, oud-arrondissementscommissaris Auguste Dujardin, J. de Thibault de Boesinghe en Jules de Serret⁵⁹. De *Gazette van Brugge* hield het bij de uitredende leden – “want wij willen zoo min cottery in de provincie als in de regering.” – en voegde daaraan toe : A. Dujardin, A. Jullien, J. de Serret, C. Jooris, L. Delescluze, A. Goupy de Beauvolers, F. Van Hamme de Stampaertshoeke, Louis De Ridder-Dujardin en F. Hatze⁶⁰. *Het Brugsche Vrye* hield het bij het uitredende lid C. Pecsteen en verder : E. Delescluze, Hector Lebailly, C. Jooris, scheepsbouwer Pieter van Gheluwe, notaris Charles Lebrun, pleitbezorger Charles Van Renterghem, C. Meynne en A. Jullien⁶¹. *La Patrie* meende dat de voorkeur van “l’opinion publique” uitging naar : de drie uitredenden plus : A. Dujardin, F. Hatze, J. de Serret, C. Jooris, L. Delescluze en A. Jullien. De *Nyverheid* reageerde niet.

Er waren 1.896 ingeschrevenen, daarvan daagden in de eerste stemronde 1.015 kiezers op (53,5 %)⁶². Werden bij de eerste ronde rechtstreeks verkozen : C. Pecsteen 752 stemmen, C. Jooris 700, C. de Croeser 630 en L. Delescluze 537. Werden naar een ballotage verwezen : F. Roels : 503, J. Van de Walle 491, A. Dujardin 480, C. van Lede 475, F. Hatze 422, A. Jullien 413, E. Le Bailly 286, L. De Ridder 246, J. de Thibault 208 en A. Goupy 202 stemmen.

Bij de ballotage lag het aantal kiezers lager. Werden verkozen : J. Van de Walle : 462 stemmen, C. Van Lede : 438, A. Dujardin 421, F. Roels 380, A. Jullien 375.

Een verkiezing die op dergelijke wijze was ingeleid, kende geen overwinnaars of verliezers. Zowel de liberale als de katholieke kranten uitten achteraf hun tevredenheid over het a-politiek karakter van het

59 Jr.de Br. :4-5-8.11. 7.1848, p. 1. De krant stelde op 8 juli haar kandidaat C. Meynne als volgt voor : “Libéral pur sang et dévoué. On lui doit l’organisation du libéralisme brugeois auquel il est resté fidèle ; sa conduite à l’association libérale a toujours été des plus digne et des plus convenable...”. Dat was een persoonlijk initiatief van de krant, Meynne stelde zich niet kandidaat.

60 Gaz. v. Br. 7.7.1848, p. 1 ; 10.7.1848, p. 2

61 Br.Vrye : 5.7.1848, p. 2.

62 Stadsarchief Brugge. 28 Elections. Proces-verbaal van een centraal bureel. Imp. 12.8.1848, p. 1.

verloop⁶³. Het was niet uit te maken in welke richting de balans was doorgeslagen. ‘Oud’-katholiek Louis Delescluze nam steeds een neutrale houding in, Charles Van Lede, de gebuisde kandidaat-volksvertegenwoordiger, bleek nu het prototype van de partijloze, Charles Jooris-Borre hield alle partijen te vriend, alleen advocaat en gemeenteraadslid Jean vande Walle kon een lichte en Alexandre Jullien een uitgesproken liberale overtuiging toegeschreven worden.

Het commentaar van *La Patrie* was wel relevant : “On a pu remarquer hier [...] l’usage intelligent qu’ont fait de leur droits, les électeurs à vingt florins. La société du ‘Burgerwelzyn’ se compose presque exclusivement de censitaires nouvellement appelés à prendre part aux travaux du scrutin”. Acht van haar kandidaten waren verkozen⁶⁴. De verlaging van de kiescijns bleek dus wel een belangrijk gegeven.

De gemeenteverkiezing : chaotisch verloop met heldere uitspraak

Door de nieuwe wetgeving werd het aantal gemeenteraadsleden uitgebreid tot 25 leden. Waren overleden of trokken zich terug : Aloïs de Vrière, Charles Doudan, M. de Peellaert, Philippe Versafel, Pierre Vander Ghote. Een aantal oudleden stelden zich opnieuw kandidaat : eigenaar Jean de Pélichy, nijveraar Louis Delescluze, advocaat Jean Van de Walle, blauwverver Bernard Jooris, handelaar-reder Pierre Sinave, eigenaar Philippe Verhulst, rechter Pierre Bauwens, zeepzieder Jean Vanderhofstadt, rechter Charles van Caloen, eigenaar-ambtenaar Jules Boyaval, eigenaar Charles de Penaranda, blauwverver Philippe Lemaire, advocaat Paul Devaux, eigenaar Eugène van Outryve, eigenaar J.B.A. Coppieters, lijnwaadhandelaar Ernest Marlier, zeepzieder Georges Chantrell, rechter August Goethals, ambtenaar Leopold Thomas.

Wanneer de *Standaard van Vlaenderen* op 3 augustus met enkele beschouwingen over het belang van gemeenteverkiezingen, de campagne op het journalistieke vlak meende te moeten inzetten, hinkte ze de beweging mijlenver achterna⁶⁵. In de herbergen, op de straat en op

---

63 Pat. 14.7.1848, p. 1. Jr. de Br. : 14.7.1848, p. 1.

64 Pat. 13.7.1848, p. 1

65 St.v. Vl. : 3.8.1848, p. 1.

alle denkbare bijeenkomsten waren de gemoederen hevig in beweging. In zeer korte tijd werden voor de 25 beschikbare mandaten meer dan 30 verschillende lijsten en meer dan tweehonderd kandidaten in omloop gebracht. Eén op zes stemgerechtigden achtte zich dus geroepen om een politiek mandaat uit te oefenen. De kranten keken met verbazing toe op die ontketende passies en stortvloed van namen en gebruikten vertwijfeld termen als ‘chaos’, ‘toren van babel’, en ‘anarchie’. Nergens scheen nog een sturende instantie actief: de pers miste elk perspectief en de verenigingen slaagden er evenmin in om enig gewicht in de schaal te werpen. Twee maanden tevoren keek men met spanning en ontzag uit naar het verdict in de schoot van de voor-aanstaande maatschappijen. Ze waren nu van geen tel meer: ‘l’Union Libérale’ had de geest gegeven en ‘Burgerwelzyn’ en de ‘Cercle de Commerce’ predikten in het ijle.

De eerste bijeenkomst van ‘Burgerwelzyn’ kreeg alleen in *l’Impartial de Bruges* een summier verslag. Het aanwijzen van de kandidaten ging in de grootste onverschilligheid door. De *Standaerd van Vlaenderen* telde het gering aantal aanwezigen, de *Gazette van Brugge* en *l’Impartial de Bruges* vermeldden alleen de uitslag⁶⁶. Geen enkel blad onderschreef de lijst.

In de vergadering van de ‘Cercle de Commerce’ ontbraken de leden en de bezieling⁶⁷.

Het stilzwijgende pact tussen de leidinggevende politieke kranten om zich afzijdig te houden, werd alleen verbroken door *l’Impartial de Bruges* en de *Gazette van Brugge*⁶⁸. *L’Impartial* had een eigen lijst

66 St. v. Vl. : 14.8.1848, p. 2. ; Imp. 21.8.1848, p. 1 ; Gaz. v. Br. 11.8.1848, p. 2 : Jean de Pelichy, Jean Van de Walle, Bernard Jooris, Jules Roels, Jean van Zuylen-van Moerkerke, Louis Delescluze, Charles Serweytens, J.B.A. Coppieters, Pierre Bauwens, Van Noorbeeck-St. Martin, Ant. Mazeman, J. Vanderhofstadt, Georges Chantrell, Louis Van Lede, Philippe Lemaire, Louis Grossé, Pierre Sinave, Jean Valckenaere, E. van Outryve-d’Ydewalle, Jan De Groote, olieslager J.B. Wielmaecker, C. de Penaranda, Franciscus De Hondt, Charles Vermoete, De Wulf-Anthierens.

67 Imp. 21.8.1848, p. 1 : vond dat de uitslag van de ‘Cercle de Commerce’: “pas l’expression de la majorité des électeurs...”

68 Gaz. v. Br. 16-18-21.8.1848, p. 2. “Namen met succes bij het publiek”: J. Roels, Louis Bidart, C. Serweytens, L. Grossé, E. Le Bailly de Tillegem, Isaac De Meyer, Auguste de Busschere, De Meulemeester-Marlier, Louis Van Lede, Karel Steyaert, L. Van Nieuwenhuysse, Hyppolite Jonckheere, Charles Vermoete, Jacques Laureyns, Van Mullem-Torreborre, Roels-Vroome. - Eigen kandidaten

met beschermelingen en publiceerde daarnaast alle lijsten waar ze de hand kon op leggen⁶⁹. De *Journal de Bruges* bleef treuren over het verdwijnen van een centraliserende kiesvereniging en gaf ‘Burgerwelzyn’ en de ‘Cercle de Commerce’ geen krediet meer. Overall bespeurde ze gekonkel en intriges. Ze maakte een aantal namen bekend evenwel zonder haar officiële steun⁷⁰. De *Nyverheid* gaf de voorkeur aan de uittredende leden en onthield zich van verder commentaar⁷¹. Zelfs Priester Beeckman, de rebel van het *Brugsche*

-
- waren : J. de Pelichy, J. Roels, L. Bidart, P. Verhulst, J. Vanderhofstadt, J. Boyaval, L. Grosse, Louis Delescluze, J. Van de Walle, C. de Penaranda, P. Devaux, P. Sinave, B. Jooris, C. van Caloen, E. Marlier, P. Herrens, E. Lebailly de Tillegheem, I. De Meyer, A. De Busschere, De Meulemeester-Marlier, Karel Steyaert, L. Van Nieuwenhuysse, H. Jonckheere, Van Mullem-Torrebore, Roels-Vroome. Tegen : P. Lemaire (onbekend), E. van Outryve (liever een handelaar), C. Serweytens (grootprater), J.B.A. Coppieters (vijand van burgemeester), P. Bauwens (onbekend), J. Vanderlinden (lid van cotterie, een fat), G. Chantrell (niet ijverig genoeg), A. Goethals (judas), L. Thomas (onbekwaam)
- 69 Imp. 12-16-18.8.1848, p. 1 ; eigen kandidaten : J. de Pelichy, P. Devaux, J. Roels, J. Vanderlinden, J. Boyaval, P. Herrens, C. Van Renterghem, C. Serweytens, L. Bidart, A. De Busschere, E. Le Bailly, J. Van Zuylen.
16.8.1848 p.1 Medegedeelde lijst 1 : J. de Pélichy, J. Roels, J. Vanderhofstadt, J. Boyaval, P. Devaux, J. Vanderlinden, L. Van Lede.
Meegedeelde lijst 2 (herkomst niet bekend) : J. de Pelichy, J. Vanderhofstadt, L. Delescluze, P. Devaux, J. Boyaval, B. Jooris, P. Sinave, C. de Penaranda, G. Chantrell, Louis Van Lede, J. Vander Linden, J. Roels, (?) de Tillegheem-de Man, J. de Thibault de Boesinghe, J. van Zuylen-van Moerkerke, P. Herrens, A. De Foor, C. van Caloen, Alex Beaucourt, J. Van de Walle, J.B. Coppieters-t Wallant, P. Bauwens, Vanderheyden-Vignerone, C. Van Renterghem, A. De Busschere.
17.8.1848, p. 1 Meegedeelde lijst n° 3 : C. Van Lede, (?) dokter Buys, (?) Van der Elst, C. Van Severen, Van Sielegheem-Questier, Verheyden-Vignerone ; lijst 4 : Verheyden-Vignerone, De Meulemeester-Marlier, aannemer Plasschaert, handelaar Delacenserioe, kruidenier De Rychere, C. Van Lede, handelaar Avanzo-Torrebore, handelaar Laviolette-demoor, wijnhandelaar Willems, fabrikant Van der Elst, apotheker Cailliau, dokter Buys, brouwer Ivo Van Damme.
- 70 Jr. de Br. 1708.1848, p. 1. I.v.m. de ‘Cercle de Commerce’ : “Puis, dans l’ombre, s’agite un parti qui n’abdiquera jamais”. 17-18-19.8.1848, p. 1 : tegen E. van Outryve en L. Tomas ; 20.8.1848, p. 1 brengt synthese van de interessantste namen maar weigert hen als eigen lijst voor te stellen : J. de Pélichy, P. Devaux, L. Delescluze, J. Vanderhofstadt, P. Sinave, C. de Penaranda, G. Chantrell, B. Jooris, A. Goethals, J. Vanderlinden, J.B.A. Coppieters, P. Bauwens, C. Van Caloen, J. Van de Walle, J. Roels, P. De Clercq, C. Meyne, J. Boyaval, A. De Busschere, Jean Claerhoudt, Herrebaut, Plasschaert, I. De Meyer, A. Mazeman, Verheyden-Vignerone, de Thibault de Boesinghe, Félix van Zuylen. Verder nog een vijftal lijsten met een reeks bekende namen bevatten maar ook een tiental nieuwe.
- 71 Nyv. 20.8.1848, p. 2.

Vrye, sloeg een opvallend gematigde toon aan⁷². De *Gazette van Brugge* en het *Brugsche Vrye* richtten hun pijlen op de 'coterie' in de gemeenteraad. *La Patrie* wachtte tot aan de vooravond van de verkiezingsdag om haar prikkelend stilzwijgen te doorbreken⁷³. Samen met de *Standaerd van Vlaenderen* beloofden ze zich te onthouden om de verdeeldheid niet te vergroten. Al bij al oefende de pers een remmende werking uit, geen enkel blad waagde een avontuur met een totaal vernieuwde gemeenteraad.

Er vielen wel interessante overwegingen te lezen betreffende de ideale sociale samenstelling van de gemeenteraad. Iedereen was het erover eens dat de handel en de nijverheid moest vertegenwoordigd worden. De *Standaerd van Vlaenderen* was van mening dat alle stie-len en ambachten een gelijke vertegenwoordiging moesten krijgen⁷⁴. *Het Brugsche Vrye* was ook voor dat idee gewonnen en nam twee edel-lieden op zijn lijst⁷⁵. *L'Impartial de Bruges* trad Beeckman bij en steunde eveneens twee edellieden: "...représentants nécessaires de la propriété et de la noblesse de notre ville..."⁷⁶. De *Journal de Bruges* vond dergelijke afgemeten porties onverantwoord en meende niet dat elke sector een eigen vertegenwoordiger nodig had⁷⁷. De *Gazette van Brugge* droeg de adel niet in het hart en schreef vergoelijkend in ver-band met haar eigen kandidaat Le Bailly de Tillegem: "...ofschoon hy zyne adelytels niet verzaekt..."⁷⁸. *La Patrie* meende de verwarring als volgt te kunnen verklaren: "*Si parmi les électeurs, il y a eu antagonisme il était d'une autre nature ; d'une part, ainsi que nous l'avons déjà dit, la lutte s'est livrée entre les adhérents de la majorité du conseil communal et ceux de la minorité de ce collège ; d'autre part, il a commencé à se dessiner ici un parti soi-disant bourgeois opposé à un parti prétendument aristocrate. Voilà les éléments entre lesquels le combat a eu lieu exclusivement...*"⁷⁹

72 Br. Vrye : 19.8.1848, p. 1.

73 Pat. 19.8.1848, p. 1 : sympathie voor : P. Sinave, I. De Meyer, P. Herrens, De Wulf-Versafel, Van Mullem-Torrebore ; 21.8.1848, p. 1.

74 St.v.Vl. : 10.8.1848, p. 1. Dacht met weemoed terug aan de tijd voor 1789 toen de gemeenteraad uitsluitend (!) samengesteld was uit vertegenwoordigers van de ambachten. ; 14.8.1848, p. 1 "...De volksmacht wil en zal eenen trap hooger klimmen" [...] "... algemeen belang der burgerij en der geringe werklieden..."

75 Br. Vr. : 12-19.8.1848, p. 1

76 Imp. 18.8.1848, p. 1.

77 Jr. de Br. 18.8.1848, p. 1.

78 Gaz. v. Br. ; 11.8.1848, p. 2

79 Pat. : 25.8.1848, p. 1.

Bij nader toezien blijkt die analyse niet op te gaan. Vijf leden van de generatie van 1830 moesten vervangen worden : C.A. Doudan, Ph. Versafel, M. de Peellaert, P. Vander Ghote en A. de Vrière ; welnu de vijf overige leden van de generatie van 1830 en burgemeester de Pélichy zelf, werden nergens aangevallen. Een zekere animositeit ontspan zich rond de jongere leden.

	Burgerwelz.	GvB	Imp.	JdB	Br.Vrye
1835 Verhulst	–	pro	contra	pro	contra
1836 van Outryve	pro	contra	–	contra	contra
Devaux (lib)	–	contra	pro	pro	pro
Chantrell G. (lib)	pro	contra	pro	pro	pro
1839 Delescluze L.	pro	pro	pro	pro	pro
1842 Bauwens	pro	contra	pro	pro	–
Coppieters (lib)	pro	contra	pro	pro	contra
1845 van Caloen (lib)	–	–	pro	pro	pro
Goethals (lib)	–	contra	?	pro	–
Thomas (lib)	–	contra	–	contra	contra
1846 Boyaval (lib)	–	pro	pro	pro	contra
Marlier (lib)	–	pro	?	pro	contra
Vander Linden lib)	–	contra	pro	pro	contra

Het kiezerskorps dat met de helft was vergroot, legde een voorbeeldige ijver aan de dag. Drie vierde van de ingeschreven kiezers boden zich aan en deponeerden in de urne een eigenhandig geschreven stuk papier met de namen van hun kandidaten. Voorgedrukte stembiljetten bestonden nog niet.

De uitslag : ingeschreven kiezers : 1.184 ; geldige stemmen : 883

1. de Pélichy Jean,	eigenaar	uittred.	794
2. Delescluze, Louis	nijveraar	uittred.	636
3. Van de Walle, Jean	advocaat	uittred.	604
4. Roels, Jules	advokaat, nijveraar		587
5. Jooris, Bernard	blauwverver	uittred.	579
6. Sinave Pierre	handel. - reder	uittred.	576
7. Verhulst, Philippe	eigenaar	uittred.	506
8. Bauwens, Pierre	rechter	uittred.	503

9. Vanderhofstadt, Jean	zeepzieder	uittred.	484
10. van Caloen, Charles	rechter	uittred.	449
11. Boyaval, Jules	eigenaar, ambten.	uittred.	437
12. van Zuylen, Jean	eigenaar		432
13. de Penaranda, Charles	eigenaar	uittred.	431
14. Lemaire, Philippe	blauwverver	uittred.	425
15. Serweytens, Charles	handel. - reder		411
16. Devaux, Paul	advocaat	uittred.	371
17. Herrens, Pierre	ambten.		365
18. Van Severen, Charles	rechter		362
19. Jonckheere, Hyp.	leerlooiër		346
20. van Outryve, Eugène	eigenaar	uittred.	341
21. Coppieters J.B.A.	eigenaar	uittred.	336
22. De Busschere, Auguste	notaris		333
23. Le Bailly, Edmond	eigenaar		322
24. Marlier, Ernest	lijnwaadhand.	uittred.	321
25. Chantrell, Georges	zeepzieder	uittred.	315
26. Vermoete, Charles	handelaar		296
27. De Clercq, Philippe	ingenieur		289
28. Vander Beke, Pierre	eigenaar		284
29. Goethals, Aguste	rechter	uittred.	271
30. Van Mullem, Dominique	stoker		250
31. Claerhoudt, Jean	notaris		244
32. De Meyer, Isaac	geneesheer		231
33. Grossé, Louis	goudborduuder		201
34. Vander Linden, Jos.	ambtenaar	uittred.	176
35. De Wulf	loodgieter		159
36. Van Renterghem, Charles	advocaat		151
37. de Thibault, Jos	eigenaar		134
38. Bidart, Louis	zoutzieder		128
39. Van Lede, Louis	lijnwaadhandelaar		117
40. Thomas, Léopold	ambtenaar	uittred.	105
41. Roels, Boud.	wijnhandelaar		103
42. Herrebaudt, Ant.	geneesheer		93
43. Valckenaere, Jean	handelaar		85
44. Mazeman, A.	meubelmaker		83
45. Van Lede, Charles	ingenieur		78
46. De Meerseman, Jacques	chirurg		75

47. Meynne, Charles	advocaat	74
48. Beaucourt, Julien	advoc. - eigenaar	62

Tien kandidaten behaalden de volstrekte meerderheid en werden dus rechtstreeks verkozen. De 30 andere werden aan een ballotage of herverkiezing onderworpen. Die leverde volgend resultaat op :

1. Boyaval, Jules	uittred.	460
2. van Zuylen, Jean		448
3. De Clercq, Philippe		411
4. de Penaranda, Charles	uittred.	402
5. Devaux, Paul	uittred.	387
6. Van Severen, Charles		358
7. Herrens, Pierre		351
8. Serweytens, Charles		341
9. De Busschere, Auguste		339
10. Jonckheere, Hyp.		326
11. Marlier, Ernest	uittred.	306
12. Goethals, Auguste	uittred.	297
13. Lemaire, Philippe	uittred.	295
14. Coppieters 't Wallant	uittred.	294
15. Chantrell, Georges	uittred.	287

Burgemeester de Pélichy was duidelijk enorm populair, hij kwam als eerste uit de stembus met 90 % van de stemmen. De overblijvende groep van vijf raadsleden die vanaf 1830 ononderbroken zetelden, deed het schitterend : Jean Van de Walle (3e), Bernard Jooris (5e), Jean Vanderhofstadt (9e), Charles de Penaranda (13e) en Philippe Lemaire (14e). Er rezen geen problemen voor P. Sinave (6e). De figuren die in de gemeenteraad oppositie hadden gevoerd werden via de ballotage opgevestigd. De oude gemeenteraad, die zich geplaatst had gezien voor één der allerswaarste economische crisissen die de stad ooit had meegemaakt, werd niet afgewezen of afgestraft, integendeel.

Drie oud-raadsleden verdwenen : Eugène van Outryve trok zich vrijwillig terug om de verkiezing van een familielid mogelijk te maken en dat ondanks een bijna zekere herverkiezing, de ontvanger van belastingen Leopold Thomas had het ongeveer bij iedereen verkorven en de directeur van de schatkist Joseph Vander Linden, geraakte te

Brugge niet ingeburgerd, hij miste duidelijk bekendheid.

Alle beweringen van de pers ten spijt, was de populariteit een belangrijke factor bij de keuze van de nieuwe leden. De onervaren kiezers hadden geen andere houvast : er fungeerde geen kiesvereniging met autoriteit of overtuigingskracht, de pers liet het afweten en het bisdom hield zich afzijdig.

Kandidaten die goede betrekkingen onderhielden met uiteenlopende sociale middens hadden een voetje voor op de andere. Van de zes nieuwe gemeenteraadsleden waren er vijf zeer actief in het verenigingsleven.

- **Pierre Herrens**⁸⁰, afdelingshoofd in de Provincie, was bedrijvig in culturele middens. Hij was van 1836 af eerst deken en later ondervoorzitter van de rederijderskamer 'Rhetorika'. Onder zijn beleid brak een nieuwe bloeiperiode aan. Hij zat ook de zangvereniging 'Sint-Cecilia' voor en trad op als penningmeester van de 'Société du Concert de Réunion', de meest mondaine muziekvereniging van de stad⁸¹.
- **Charles Serweytens** was handelaar-commissionnair en kerkmeester van de Sint-Gillisparochie. In drie vorige verkiezingen was hij mislukt. Hij organiseerde in 1841 samen met priester de Foere de campagne van Louis Delescluze tegen Paul Devaux. De Serweytens hadden van oudsher een familielid in de gemeenteraad. Zijn familie bezat het uitgestrekte duinencomplex van het huidige Knokke dat later het Zoute en Albert-Plage zal worden⁸². Hij was rechter aan de rechtbank van Koophandel, hij zetelde in de beurscommissie, in de Brugse afdeling van de commissie van de vlasnijverheid en was ondervoorzitter van de 'Cercle de Commerce'⁸³. Zijn mecenaat was wellicht nog belangrijker : hij spaarde geld noch moeite om de toneelvereniging voor kleinburgers 'Kunstliefde' die zich in 1841 had losgescheurd van 'Yver en Broedermin' tot bloei brengen⁸⁴. Hij

80 Burgerlijke stand Brugge. Geboren te Brugge : 15.9.1784, overleden : 16.9.165. Zoon van Bruno en Isabelle Lemaistre. Hij huwde met Anne-Marie van Sassenbrouck.

81 Kiezerslijst en Wegwijzer van de Stad Brugge... 1830-1848, passim. Nyverheid : 4.1.1846, p. 2.

82 Serweytens de Mercx (C.A.) : Généalogie Serweytens de Mercx, Tablettes des Flandres, VIII, 1960, pp. 213-214 ; Jr. de Br. 6.5.1841, p. 2 ; *Wegwijzer...1835-1848*, passim ; Gaz. v. Br. 10.4.1839, p. 2, C ; Nouv. : 10.4.1848, p. 3 A.

83 St. v. Vl. : 7.6.1842, p. 2

84 Gaz. v. Br. : 10.4.1844, p. 3.

voorzag hen van een lokaal en financierde een toneel- en een muziekschool⁸⁵. Hij stichtte naast de aloude Sint-Sebastiaansgilde een nieuwe maatschappij van boogschutters die hij onderbracht in 'Le Jambon', het lokaal van 'Kunstliefde'⁸⁶. Hij zou later, bij zijn eerste optreden in de gemeenteraad, het bewijs leveren dat hij voortgestuwd werd door de Fransonkundige burgerij en beloven uitsluitend nederlands te spreken. Hij hield dat gedurende een paar zittingen vol⁸⁷. Dat was het eerste experiment in die zin in de Brugse gemeenteraad.

- **Hyppolite Jonckheere** behoorde tot de stichters van de Jagers Verkenners van 1830⁸⁸. Hij zetelde ook in de syndicale kamer van de beurs en in de rechtbank van Koophandel⁸⁹. Hij was leerlooier doch kocht of charterde schepen samen met William Chantrell of alleen, voor handel op het buitenland. Hij was wisselagent op de beurs en lokaal vertegenwoordiger van de verzekeringsmaatschappij 'Assurances Vie et Incendie'. Hij beheerde het geld van de 'Société Philharmonique' tot op het moment dat de meer liberaliserenden het overwicht kregen⁹⁰.
- **Jean-Jacques van Zuylen de Moerkerke**, zoon van André, Algemeen Ontvanger van Vlaanderen, was gehuwd met Marie d'Hanins de Moerkerke, dochter van Honoré, burgemeester van Moerkerke, oud-gemeenteraadslid van Brugge en voorzitter van tal van verenigingen. Hijzelf was van 1846 af penningmeester van de Academie, bestuurslid van de 'Koormaatschappij', en ondervoorzitter van de harmonie 'La Renaissance' waar hij de fine-fleur van de maatschappij ontmoette⁹¹.

---

85 Gaz. v. Br. 13.4.1846, p. 2 B ; Jr. de Br. 16.7.1846, p. 1 ; 3.7.1847, p. 1. Nouvel. : 15.10.1846, p. 2. Malfeyt (A.) *Het muziekconservatorium te Brugge. Geschiedenis en herinneringen 1847-1897 ; bijvoegsel 1898-1922*. Brugge, 1923, p. 2. Het muziekconservatorium werd opgericht in 1847 met de steun van gegocden uit alle partijen.

86 Gaz. v. Br. 16.6.1845, p. 1 C ; 'Jong en eendrachtig' en samengesteld uit : "jongelingen en wel der voornaemste van de stad". 17.4.1846, p. 2.

87 St. v. Vl. 7.10.1848, p. 1 ; Pat. 6.10.1848, p. 3.

88 Deleu (A.). *Les chasseurs-éclairateurs de Bruges, Historique*. Brugge, 1948, p. 20.

89 Nouv. 10.4.1839, p ; 3 A ; St.v.VL. : 24.12.1841, p.2 ; Jr. de Br. 14.12.1845, p. 1 B.

90 Kon. Besluit van 19.1.1840 ; *Wegwijzers ... 1830-1848*, passim.

91 Coppitiers 't Wallant (R.). *Notices généalogiques et historiques sur quelques familles brugeoises*, Brugge, 1944, pp. 288-289. ; St. v. Vl. : 1.12.1846, p. 2 ; Gaz. v. Br. 27.1.1851, p.2 ; Imp. 2.8.1849, p. 1 A ; *Wegwijzers ... 1830-1848*, passim.

- Advocaat-nijveraar **Jules Roels** was evenmin een onbekende. Hij was de broer van provincieraadslid Florimond en zoon van Olivier, oud-provinciaal griffier en suppleant voor het Nationaal Congres. Hij was verder medestichter van de 'Jagers-Verkenners', bestuurslid van de eerste Liberale Associatie, afgevaardigde op het Liberaal Congres van 1846, suppleant-rechter aan de Rechtbank van Koophandel, secretaris van de beheerraad van de 'Société du Concert de Réunion' – de meest exclusieve muziekmaatschappij van de stad – en bestuurslid van 'Burgerwelzyn'⁹².
- Notaris **Auguste De Busschere** nam deel aan de stichting van de 'Liberale Associatie' en was vertegenwoordiger van Brugge op het stichtingscongres van de partij te Brussel. Hij werd in 1945 aangesteld tot secretaris van de 'Société Philharmonique' die de 'Société du Concert de Réunion' in sociaal aanzien op de voet volgde⁹³.
- De verkiezing van oud-provincieraadslid **Charles Van Severen** was een administratieve fout : als voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg mocht hij volgens de wet op de onverenigbaarheden niet verkozen worden.
- De verkiezing van **Philippe De Clercq** is moeilijk te verklaren. Hij vervulde geen opvallende taak in het verenigingsleven⁹⁴. De zes politieke bladen zochten elk een eigen weg die zelden samenviel met de richting die de verenigingen wensten in te slaan.

Het verdict na drie verkiezingscampagnes die op een uiterst chaotische wijze verliepen, was merkwaardig. De nieuwe en onvoorbereide kiezers stemden niet als een nieuwe gesloten sociale formatie, maar

92 Burgerl. Stand Brugge : °6.1.1766 - †Brugge : 7.2.1840. Zoon van Joseph, handelaar en Thérèse Cuelaere. Hij huwde met Françoise Van Severen. Necrologie : Jr. de Br. 9.2.1840, p. 1 A ; 16.2.1840, p. 1 BC. Deleu : *Les Chasseurs éclairés*, p. 20 ; *Wegwijzers ... 1830-1848*, passim ; Gaz. v. Br. 9.11.1846, p. 2.

93 Coppieters 't Wallant (R.). *Notices généalogiques et historiques sur quelques familles en Flandre occidentale*. Brugge, 1942, p. 492. *Wegwijzers ... 1830-1848*, passim ; Imp. 30.3.1859, p. 1 B. Later werd hij ondervoorzitter van de 'Société philharmonique'. Dat belette hem niet om tezelfdertijd deel uit te maken van de beheerraad van de 'Société du Concert de Réunion'.

94 Burgerl. Stand Bredene en Brugge : Geboren te Bredene °1.9.1800 - †Brugge 5.4.1859. Zoon van Jean, 'ouvrier' en Catherine De Brock. Hij huwde met Marie Surmont.

gewoon op de wijze van hun voorgangers⁹⁵. Ze gaven het vertrouwen aan een edelman-eigenaar, een paar ambtenaren, een notaris, een rechter, een advocaat-nijveraar, een leerlooier-makelaar en een hout-handelaar. Van de nieuwe leden stonden alleen Serweytens en Jonckheere bekend als klerikalen, toevallig de enigen die met handel en nijverheid vertrouwd waren. De sociale samenstelling van de gemeenteraad zag er voortaan als volgt uit : 5 eigenaars-edellieden, 4 grootgrondeigenaars, 7 industriëlen of handelaars, 6 advocaten, 1 ingenieur, 1 notaris en 1 hogere ambtenaar. De liberalen hadden een lichte overwinning behaald. Door de aanstelling van Jules Boyaval tot schepen in vervanging van C.A. Doudan, bezette 'le parti soi-disant bourgeois' tot ergernis van *La Patrie*, de *Gazette van Brugge* en de *Standaard van Vlaenderen* een bruggenhoofd van betekenis⁹⁶.

Besluit

Van zodra de omvang en vooral de inzet van de revolutie te Parijs duidelijk werd zochten de strekkingen en kranten voeling met elkaar. De meningsverschillen werden niet bijgelegd maar naar het tweede plan verwezen. Er manifesteerden zich geen radicalen die in contact stonden met Gent, Brussel of Luik. Niemand kon voorspellen in welke richting de vele nieuwe kiezers zouden stemmen. Van enig politiek apparaat was nauwelijks sprake. De zwakke 'Liberale Associatie' kon de schok niet aan. Ze was niet in staat om leiding te geven en de divergerende krachten onder controle te houden. Een tweede poging faalde evenzeer.

Meteen lag de weg open voor groepen die politieke neofieten waren. De 'Société Littéraire' die tot 1845 de grootste en de meest invloedrijke lees- en debatclub was, hield zich afzijdig. De 'Commissie van de Beurs' die zich vroeger politiek had geëngageerd, was ondertussen roemloos ter ziele gegaan. Het initiatief werd overgenomen door nieuwe kringen als 'Burgerwelzyn', 'Le Cercle de Commerce' en

95 Voor de sociale samenstelling van het kiezerskorps in 1848, zie : Rotsaert (K.). *Kiezers en verkiezingen te Brugge. Naar aanleiding van 100 jaar "Algemeen Stemrecht"*. Brugs Ommeland, 1993, 1-2, p. 111.

96 Pat : 24.8.1848, p. 1 ; 26.8.1848, p. 1 ; St. v. VI : 24.8.1848, p. 1 A.B. ; 29.8.1848, p. 1 ; Gaz. V. Br. 3.8.1848, p. 2 ; Imp. 24.8.1848, p. 1.

de 'Maetschappij van Vereenigde Grondeigenaeren'. 'Burgerwelzyn' telde vooral nieuwe kiezers, 'Le Cercle de Commerce' recruteerde haar leden in de middens van handelaars en nijveraars, de derde 'De Vereenigde Grondeigenaeren' hield zich eerder gedeisd. Het is niet uit te maken of de vrijmetselaarsloge tot de medespelers behoorde. Eind 1847, begin 1848 had het Groot-Oosten de stichtingstoelating gegeven en de aansluiting aanvaard van een nieuw atelier 'De Ware Vereenigde Vrienden'. Geen enkele vereniging slaagde erin de rol van een kiesvereniging behoorlijk over te nemen.

De kiezers bevestigden dus de positie van personen uit de hoogste sociale klasse die ze als bekwame beheerders hadden leren waarderen. Ze zochten niet naar een 'kleinburger' of een vertegenwoordiger uit de rangen van de nieuwe kiezers. Vooruitstrevende kandidaten kregen geen schijn van kans. Het besef van hun politieke macht zou jaren later opduiken.